

НАРОДНЫ НОВІНКЫ

КУЛЬТУРНО-СПОЛОЧЕНЬСЬКИЙ ТЫЖДЕННИК РУСИНІВ СР

р. XV

ч. 1-4

31. януара 2005
ціна 6,- Ск

Русинський материнський язык є нашим літературним языком

Перед 10 роками сьме сі могли в новинках прочітати таку інформацію: 27. януар 1995 року ся золотыма буквама записав як до історії русиньской народностной меншыны на Словенську, так і до історії самой Словенської републіки – матерьской країны містных Русинів, а тыж до історії тых сусідніх країн, де жыють Русины. В тот день перед представителями Народной рады СР, влады СР, Міністерства культуры СР, Міністерства шкoлства СР, Матіці словенської, Языкознательского інштуту Людвіта Штура Словенської академії наук, представителями Грекокатолицької і Православной церьквей СР, народностных організації домашніх і заграничных, масмедій СР і многыма вызначныма заграничныма і домашніма Русинами была в Братіславі святочно выголошена кодифікація русиньского языка. Од того дня ся русинський материнський язык став і офіціально літературным языком Русинів, прожываючых у Словенській републіці.

Была то велика еuforia, котра ся проявила і в многых радостных вызвах такого ці подобного типу: **Русины, задумаєме ся! Довгочеканый день кодифікації нашого языка прїшов, наш материнський язык ся став літературным языком!**

І так, од кодифікації русиньского языка минуло вже десять років, але мені ся тот гектичний час інтензивной приправы кодифікачных матеріалів, приправа самого акту кодифікації і ёго реалізації так глибоко врыв до памяти, же ся мі ані вірити не хоче, же нормативна подоба нашого материньского языка має за собов першу декаду своего функціонуваня у тых вшыткых сферах, де Русины го мають право хосновати як свій материнський язык.

Што то властно є кодифікація языка? Єй предметом є опис тых норм языка, котрым ся приписує кодифікачный статус, т. є. становління і узаконіяня языковой нормы, котра в нашій припадї має (і буде) забезпечувати єднотну комунікацію в писмовій і устній подобі языка при вшыткій многодіалектній русиньській розмаїтости.

Што выклікало потребу мати свій кодифікованый літературный язык? Перед vznikом каждого літературного языка все доходило найскорше к етнокультурному оживліню, котре ся але не може наповно розвивати без вирішїня языкового вопросу, то значить, без вытворїня літературного языка як компоненту а сучасно і средства народной культуры. Ку такому етнокультурному оживліню у нас дошло перед 15 роками, хоць ту офіціально не было ані Русинів, ані русиньского языка, ані русиньских діалектів. Вшытко было українське – лем Українцї было все менше, бо векшына наших людей усудила, же кедь ся не можуть ідентифікувати як Русины, потім буде ліпше стати ся Словаками. Бо Українцями нияк раз не хотїли быти (причин ку тому є много), а тым не могли і не хотїли прїяти український язык за свій материнський. Жебы ся динамічно могли рішати проблемы Русинів у сфері культуры, масмедій, шкoлства і т. д., было треба якнайскорше вирішити проблем нормативного літературного языка. Часу было мало, мусили сьме ся понагнати, бо ся вытворяли вшылякы перешкоды типу: кедь не мате кодифікованый літературный язык, не можете мати русинське выславаня в радію і в телевизії, не можете выдавати шкoльскы учебники і завести выучованя русиньского языка до шкoл, не можете... не можете... не можете... Приблизно в такій атмосфері ся готувала кодифікація, то были основны причіны єї реалізації.

Може іщі не вшыткым нам є ясно, же ту перед 10 роками прошов акт історичного значїня, котрый бы мав быти (а надїєме ся, же і буде) добрым імпульзом до зїнтензиванїя работы в области нормативного опису нашого языка, росшырїваня сфер ёго функціонуваня, ёго хоснованя всягды там, де го мож і треба выживати. Бо як ся высловили на научній конференції по славностній кодифікації проф. А. Дуліченко і проф. Я. Горєцкі – кодифікація то є лем штард до работы над языком. З досягнутым результатом ся не смїєме успокоїти, про роботу треба вытворити условя кадровы і матеріалны, бо кедь ся успокоїме з досягнутым, ціле наше дотеперішне намаганя пропаде. Акт кодифікації был переломным і в проявлїню довіря тому ділу з боку многых наших лїнгвістів русиньского походжїня, зато треба зачати омного інтензивніше выжывати нукаючій ся домашній потенциал, треба глядати і чім скоріше найти оптимальне рішїня.

На жаль, многы з нас іщі дотепер похыбують о тім, ці было вгодным почїном кодифікованя русиньского языка. Кедь уж не брати до увагы слова єдного з класіків світовой літературы о тім, же **народ без літературного языка грає на світовій сцені лем німы ролі, значить ролі штатїстів**, так ся добрі задумаєме над такыма доводами: **Як хочеме мы, Русины, як народ культурно жыти, кедь не будеме выдавати свої книжкы, часопысы і новинкы в єднотнім языку? Янке то буде звучати в радію, телевизії і в театрі, кедь буде каждый говорити як ся му любить? Без єднотного языка бы ся материнський русиньський язык нияк раз не міг учїти в шкoлах!** А такых прикладів бы ся дало увести много, так ся над тым задумаєме, кедь твердиме і сьме о тім пересвідчены, же сьме самостатный ці окремый славянський народ. Є і іщі якийсь час буде дость тяжко забезпечити укываня єднотного языка главно в устній подобі, але взорєць русиньской языковой культуры ту уж є, лем треба буде найти омного бївшу охоту на ёго прїсвоєня.

В послїднім часі ся дость говорїть і пише о потреби змін у дотеперішніх нормах русиньского языка. Моя курта одповідь на тоту тему є приблизно така: **я не єм протів змінам, лем єм хотів, жебы сьме їх робили аж тогды, кедь сі высьнїме дакотры кардіналыны проблемы, як напр. тзв. цілорусиньскы явы (т. з. ці брати огляд на ішны кодифікованы варианты русиньского языка – лемківський і підкарпатський), або позерати на нашу норму лем з того узкого заміряня, што творить ай теперішню основу. Перед реалізаціє змін бы сьме мали тыж знати, ці то буде на хосен укывателів русиньского нормативного языка і ці маме фїнанці на їх реалізацію. Може, досправды, 10 років є уж дость на то, жебы ся зробили данкы зміны в нормах русиньского правопису. Рекомендацію змін правопису з дотриманєм основных принципів теперішнїей русиньской орфографії бы сьме хотїли понукнути в близкїм часі. Я ся але хочу тыж попросити, як є то з дотримованєм норм устной речі? Они суть уж тыж написаны, в скороченій подобі суть доступны в двох публикаціях (а) *Выбраты капітолы з русиньского языка*. Metodicko-pedagogické centrum, Prešov, 2004. б) *Русинський язык. Najnowsze dzieje języków słowiańskich*. Opole, 2004). На їх дотримованя бы ся мало дбати всягды там, де ословлюєме Русинів устнов формов русиньского літературного языка (шкoла, радію, телевизія, театр). Робїме про выпїшованя теперішнєго ставу дашто? Думаєме сі, же барз мало!**

Абы ся з нашого языка стало модерне комунікатівне средство, мусить быти наш язык хоснованый в штонайвєще областях сполоченського жывота, мусить ся на нїм писати много якостных книжок, мусять го наши писателі здоконалєвати і росшырєвати о златый невьчерьный фонд народной бїсїды. Тогды поступно росшырїть свої выразовы можности і дістане почливість меджї остатніма языками народів Европы. А од чого буде найвєще залежати реалізація такой перспектївы? Одповідь бы-м попробовав сформуловати так: **Буде то залежати од того, ці ся нам подарить приправити про реалізацію і просаджованя увєдженых думок кваліфікованых і пересвідченых о праведности того діла людей. То значить, же рішачючым фактором все было, є і буде: якнайвєще ученых людей, пересвідченых о тім, же належать к русиньській народности і того свое пересвідчїня будуть передавати далшым генераціям, хоснуючі прїтім вшыткы доступны можности на пропагованя і передаваня куторной дідовизны і етнічної ідентичности.**

Ці ся укываня літературного русиньского языка утримать і росшырїть, залежить од факту, ці ся нам, Русинам, подарить выдобити про свій язык стабільность ёго норм, штонайшыршу сферу ёго укываня, ёго акцептованя і лояльность к нєму, главно з боку властной языковой комунїты. Также лем од нас, Русинів, буде залежати, ці русиньський язык буде жыти і розвивати ся і в далшых десятироках ці сторочах.

Доц. ПгДр. Василь ЯБУР, к. н.,

Одділіня русиньского языка і культуры ІНШІЧЯ Прїшівской універзіты

СПЎВАНКА ЗА ЖИВОЄ РУСІНСЬКОЄ СЛОВО

Я – свідок живого русиньского слова,
Яке русинам сам Бог даровав:
Уд Бога безсмертнов є світа основа,
Уд Бога безсмертні русиньскы слова.

Прапрадїдів мойых в часы безберегі
Русиньскы слова, гикой звизды, вели.
Русинське слово є альфа й омега
Усього, што має русин на землі.

У ночи кромешнїв мы з ними безсмертні –
Сонцями нам світять русиньскы слова.
Ни дам урагам изгирити, изтерти
Тот дар, што русинам сам Бог даровав!

Иван ПЕТРОВЦІЙ

(Поєзія є написана підкарпатським варіантом русиньского языка, котрый поужывать Иван Петровцїй із Ужгороду.)

Достойный дарунок к юбилею кодифікації

Сучасна Европа, враховано країн зо славянським жытельством, є скоро комплетно обслугована літературнымы языками, то значить, же культурны потреби каждого народа уж дакілько сторіч ту успокоюють нелем етнічны языки, але і єдна з форм їх екзїстенції – літературный язык. В звязї з процесом кодифікації окремых вариант єдного з наймолодшых славянськых літературных языків – русиньского, на кінці 20. стороча намістї был і все є вопрос: ці в сучасній Европі і в сучасных Славян є можный vznik новых літературных языків? Скусеность Русинів нам дає право одповісти на данный вопрос позїтивно. Так само факты з культурно-языкового жывота Славян (Кашубы, Македонці і ін.) в обшїім документують, же в них є много неосвітлєных міст, з котрых скоріше або пізніше выростуть літературны языки.

Як документує історія, зьявлєваню літературного языка беспосереднє передходить етнокультурне оживлєваня, а то зась, у своій основі, не може ся розвивати без вирішїня языкового вопросу, т. є. сформованя літературного языка як компонента а зарївно і средства національной культуры. У вшыткых програмах народной перепороду славянськых народів основным был вопрос створїня літературного языка. Тоту задачу літературный язык має і в мікроетнічных ситуаціях, то значить і в припадї Русинів.

Од початку своего національного возрождованя 1989 року Русины і формованя їх літературного языка были в центрі інтересу многых ученых, але і людей, яки просто мали потребу высловлєвати ся к потребі зачаты кодифікації нового славянського языка, або подля словника проф. Александра Дуліченка з Тартуской універзіты в Естонії – мікроязыка. Полемики, яким часто хыбили прїнципы етїкы, лем прискороєвали работу над завершінєм ходем першой етапы

кодифікації – приправов правил і їх увєдкїнем до потребных і найважнїшых сфер фунгованя кодифікованого языка (літературной, медіальной, шкoльской, конфесіональной). Меджїтым славистичный світ давав можность презентаций новому языку ці на меджїнародных славистичных акціях в Европі і Америці, або і посередництвом окремых публикацій ці цїлїх едторьскых серій. К найвызначнїшій з них належить серія „*Najnowsze dzieje języków słowiańskich*“, яку выдає польска Опольска універзіта – Інштїтут польской фїлології. Том **Русинський язык** є в нїй найновшій, вышов лем в тых днях і як кебы сімболічно – на 10. річницю кодифікації русиньского языка на Словенську. Меджїнародный славистичный світ тым акцептовав vznik нового славянського літературного языка і поважовав за потребне го представити в такій формі, як остатніх 13 штандартных славянськых языків. Научным редактором книги ся став реномованый історік, одборник на історію Русинів, професор Павел Роберт Маґочі з Тороньской універзіты в Канаді.

Том **Русинський язык**, подля слов ведучого редакцной рады серії Станіслава Гайды, указує ся як послїдній, штырнадцятый у споминаній серії, котра є результатом реалізації першой етапы меджїнародного выскумного проекту „*Współczesne przemiany języków słowiańskich (1945 - 1995)*“, зачатого в 1993 році по Меджїнароднім конгресі славистів у Братіславі. Перед ним были выданы томы: *Српски језик* (1996), *Български език* (1997), *Русский язык* (1997), *Serbsčina* (1998), *Český jazyk* (1998), *Slovenski jezik* (1998), *Slovenský jazyk* (1998), *Hrvatski jezik* (1998), *Беларуская мова* (1998), *Македонски јазик* (1998), *Українська мова* (1998), *Язык польски* (2001), *Kaszëbizna* (2001).

(Продовжїня на 2. стор.)

ЮБІЛУЮЧІЙ ВИЗНАМНІЙ РУСІНІСТА (КУ 60-РІЧУ АКАДЕМІКА, ПРОФЕСОРА ПАВЛА РОБЕРТА МАґОЧІЯ, ПГД.)

Здатность научного працівника быти обектївным у своїх научных выслїдах, незавїслым од усталєных сполоченськых догм і ідеологічных „здобытків“, сполность прїтім діпломатично вести діалог із опонентами, перевєршуючі їх глибинов знань з даной проблематїкы, не все одразу веде к вітазству здорового розуму.

Людство знать немало брутальных прикладів тогочасных вітазств сполоченськы обмеджєных, кориснолюбных, владолубных чїновників штату і церькви над особнотєв ученого, добрым прикладом якого є ай академік Маґочі, но вітазство такого ученого мать тривалу вартость.

Павел Роберт Маґочі ся народив 26. януара 1945 року в місті Енґлвуд, штату Нью Джерзі в США. Скінчїв штудії на Рутгерській універзіті, діплом бакалєря здобыв 1966 року а магістра – у 1967 році. Далшы ёго научны

• Наш юбілант, знамый історік і активїста в русиньскім русї у світі, член Канадской кралєвской академії наук і професор Тороньской універзіты – Павел Роберт Маґочі. Фотка: А. З.

штудії суть споєны з написанєм дізертації на Принстонській універзіті, де у 1972 році досяг тітул доктора фїлозофії (ПгД.) і зо штудованєм української історії, главно Галічіны, в єднім із найзнамішых научных центрів – Гарвардській універзіті. Тоты штудії тримали до 1976 року, потім в роках 1979 – 1982 был шеф-редактором *Гарвардской серії українознавчїх штудій*. Од 1980 року стоїть на чєлі катєдры *українознавчїх штудій на Тороньській універзіті у Канаді*, в 1978 році ся ставать основателєм і прїзидентом *Карпаторусиньского научного центра в США* а на чєлі той інштїтуції стоїть доднєсь. Так істо 1976 року был прїятый меджї членів Академії гуманїтарных наук Кралєвского общества Канады.

Проблемами України ся амерїцький ученый зачав занимати іщі тогды, кедь такой штат на політїчний мапі Европы не екзїс- (Продовжїня на 3. стор.)

ЄДНЫ ГУЮ, ДРУГЫ БУЮ?

Або: Як дама в ружовім кабатіку ся зрєкла материньской бісіды

Знає, даколи вас дашто так надієсть, же вам праскать жовч. Признам ся, же мам проблеми із жовчником, так, ці так, але мій ставебный матеріал, який там уж лежить слухных п'ятнадцять років, не хотіла бы-м го рушати. Што, кедь ся іщі зыйде на оправу старой материной хыжы. А к тому, може настануть іщі гіршы часы. Зыйде ся. Звыкну ся стримувати емоцій. Не надарьмо ем в знамію Быка. А тоты ся стримують, але, чула-м, же кедь выбухнуть, та лігають тріскы. Словом, вшытко беруть на рогы. Предствате сі, же акурат ем точно в такій ситуації.

В котрийсь януаровый день (уж по новім році) іду сі так по Пряшові і роздумую о тім вшыткім, о тім, як то днесь тяжко жыти, як ся треба знати обертати, жебы пережыти день. Наступили вовчі закони. Може на дашто суть і добры, бо женуть чоловіка допереду, не дадут му ани выдыхнути, а тым го нутять досягати ай неможне. Же, реку, мож за цілий свій жытот ся навчїти п'ятдесят чужїх языків, а же то не може чкодити чоловікови, навспак чім ся ёго мозог веце переплетє вшелякыма нитками, чім веце має загыбів, тым ся му веце продовжує жытот.

Я не знам. Жыю уже свій піввік, і не чуо ся, жебы ем іщі такых пару піввіків перескочїла. Жебы тота моя мозгова скоро досправды не была іщі наповно выужыта? Гей, гей, треба буде досправды ся пусти до того англїцького языка, а навчїти ся веце, як лем того „А ем ся выдала“.

Іду, тай так собі думам, як каждый єден обычайный чоловік. Не было мі дожычене довго думати. Кедь ем ся пустила, же перейду через переход і чекала ем на зеленого хлопчїка, што мі на семафорах вкаже путь, оберла ся о мене єдна незнама особа. „Зацекайте“ – повїла. Я ся обернула і одступила ем ся людём, якы ся кытов горнули на переход. Зелений хлопчїк недовго свїтїть, треба ся понагляти. „Хочу вам дашто повїсти“ – приступила тота ближе ку мі, кедь было вольне поле. Аж теперь ем збачїла жену, што ся ку мі пригваряла. Была то незнама жена. Жебы ня згла здакады? Правду повїсти, была ем шокована ей вызором. Могла мати мої роки, або і далеко веце? Через білу просвітну тварь ся продерали дрібны-дрібны зморышки, прикриты може найновшов значков дермаколу. Не помогло їм то, бо они, потвори, чім суть тоншы, тым мають векушу силу ся вышмыкнути спїд такзваної тлошвой прикывкы. Стрчали і не мож было їх не видїти. Нич то, каждый ся маскує, як може. Дахто навонка, дахто внутрішнє. Ай роки суть ту. Ниякя не ганьба мати зморышки, ай кедь натерты двома-трєма шарами дермаколу і пудру. Господи, помагай! Де я бы набрала тілько грошы на такы деки! Радше сі куплю фляшку червеного вина, буду го мати на тыждень і церькню сі з нєго, як пропонують дохторе, по двї деца на день. З того є ходем даякый хосен, але з „прикывок“ на тварь? Може, є дочасный, але доколи? Навїкы? Кілько тотя вїчність вытримать?

Жена была дость повной поставы, тзв. молетка, але тварила ся, як кебы то была найменше Клавдія Шіферова. Мала на собі ружовый флавшовый кабатик, на якім ся гойдав галїр з лишкы. Лапки і голова із той бідной карпатської звїринкы телембали у нєй на грудях. Панї мала на головї такой істой фарбы, як кабатик, ружовый калапик. Што калапик, калаписко, з великов кривов! Была така велика, же мало што было видно панїну тварь. Але я ей видїла. Мі нич не унікло, як і тотя „прикывка“ на ей твари. Єм жена, ай кедь без „прикывкы“. Чудовала ем ся, як могла дати доведна тоты вшелякы чудя і тварити ся, же то она є доконала.

Чуйте, як то было.

Як ем гварла, чужа жена мі з ничого нич переступила дорогу і повїла: „Як можете писати по русиньскы, діалектом? Тадь, то гнус!“ – повїла по русиньскы.

Вірьте, занезнала ем ся в першім моменті, а кебы ем ся не надыхла, наїсто тот ружовый калапик бы ся валяв по морозистім болоті. Але надыхла ем ся, а то было шастя про даму в ружовім калапику, бо, намїсто злости ем ся розосміяла і помеджі смїх ем так повїдала: „Панї, тадь вы сьте то так красно по русиньскы повїли“. „Я то не знашам, ани мій муж то не любить, ани мої діти!“ – крїчала напопзря (на ганьбу, прилюдно – М. М.) бідна дама в ружовім кабатіку.

„А што ваша мати? Што она бы на то повїла?“ – спокійно ем ся попросила моєй незнамой знамой руснацькой панїчкы.

Одповіді ем ся не дочекала, бо ся вказав зелений хлопчїк, а панїчка поцюпкала по білых значках у своїм ружовім кабатіку і ружовім калапику. Ішла гордо, а мертвы очі лишкы ей свїтили на грудях. Я ся обернула і пішла-м на другий бік улїці. Аж тогды думкы мої набрали іншый курз. Стрясла ем із себе дотык неприемной стрїчі з яничарьсков Русначков і закололо ня коло сердця. Уж ем не чула злїсть, але біль. Была ем у реалнім свїті. Спомянула ем сі на кодїфікацію русиньского языка перед десятима роками.

Была то прекрасна атмосфера, повна евфорїї, емоцій. Ішов автобус з Пряшова до Братїславы і віз посланців русиньской культуры на таку вызначну подїю. Аж на дакотры выміны особностей, самотный акт вуж достойный, праволатный, офігналный. На ціпословенській уровни. Одобрене, спечатене, зафіксоване. Чудо. Першыраз Русины мали таку історїчну можність.

А днесь? По десятїх роках? Вышли десяткы книжок в русиньскім языку, были вытворены літературны премїї про найліпшы книжкы русиньской літературы, оживають русиньскы енклавы там, де нїгда не были. Радость жыти і творити.

А предці, є ту оскомина, є ту жаль, а даколи і злїсть, як і в моїм припадї. Не надарьмо ем увєла припад з дамов в ружовім кабатіку, бо тот ся нас найвеце дотыкать. Вшыткы бы сьме ся мали поставити протїв ружовому кабатикови. Але што робїме? Може каждый з нас має ружовы паскы з того кабатика. Тадь видїме, яка є днесь ситуація. **Кодїфікований русиньскый язык сі доволують іншы выдана, прикриты русиньсков прикывков, неговати, які главныя прїнципы кодїфікації – азбуку. Тадь може половина матеріалів ся в них друкує по словеньскы.**

(Продовжїня на 4. стор.)

Нукать ся вам красна дорога познания

Многы люде, котры жыли або жыють на тім свїті, дали бы нам наїсто за правду, же цілий жытот ся лем учїли. Вєра, з неба іщі ніхто мудрый не впає а мудрость ся не дасть до головы налліати. Треба собі своєю будучу „індївїдуалну мудрость“ даякым способом здобыти. Не суть то порожні слова, але стары знамы і гєнерациями выпробованы правды.

Уж традично у фебруарї в основных школах проходят записы будучїх школярїв першых клас. Про них і про їх родичїв то не є лем така хощякя подїя. Перед тым записом ся обявує пару ділем і проблемїв, котры родичї мусять рїшати. Тоты проблемы суть рїзны, но не хочю писати о вшыткых. Своєю увагу бы-м упрямив лем на єден із них, на котрый многы з наших русиньских родичїв забывають а є наїсто єдним із тых найважнїшых. Є то аспект народностный, котрому днесь, нажаль, не давать важность нелем велє родичїв, але што є смутне – і многы нашы учїтелї. Нажаль, по часї перенаслідованя ці неузнаня Русины ся стали народностно пасївны.

З властной учїтельской практикы знам, же днешні родичї суть у народностных ділах барз одміряны. Проблем є але цалком простый. Нечудо... Є то главно выслідок днешнєй конзумной добы, кедь матеріалны цїнносты ся кладуть над духовны. Люде ся днесь не занимають чїмсь таким, як – ку котрому народу належать, який суть народности. Прїорїтов є матеріална сторїнка – як ся постарати о родину, бываня, роботу, вообще о своєю будучность. Забываєме але на то, же нашы дітчыкы, будучї школярї, суть, вірю, свїтлов будучностьє нашего русиньского народа. Лем од їх выховы і веджїня залежьть будучє народностне усвідомлїня наступающей гєнерацияї, од того залежьть ці Русины, як народ під Карпатами, в будучности пережыють, або не пережыють.

Доволю сі твердити, же знам, што хыбить нашому народу. Є то освітна робота в народностнім духу, а то на полі школьскім, церьковнім, ціпосполоченськім, котрой по наших школах, селах і містах нїгда не є дость. На Словеньску є десять школ, де школярї можуть ся учїти материньскій русиньскій язык і на годинах русиньского языка і культуры мають можність учїти ся кодїфікований русиньскій язык на Словеньску, але і познавати красу своєю самобытного фольклору, історїї, культуры... Є то добра річ, бо нашым дітчыкам ся нукать красна дорога познания своєю родного – русиньского.

Моє конштатованя на остаток бы-м хотїв адресовати нашым родичам формов просьбы. Не забывайте, дороги родичї, хто сьте, а главно – хто были вашы предкы, зашто ся жертвовали, зашто іщї довыгы роки перенаслідовали і зашто терпїли. Памятайте і на то, же довыгы роки ся бовєвало, жебы сьме мали можність учїти ся русиньскій язык у школах. Теперь настав тот час, коли уж слободно можемо быти тым, кым справды сьме – Русинами і же ся своєю русиньского лем так легко не vzdаєме. **Зато при записованє наших дітей до першой класы не забывайте, же сьме Русины і гордо задекларуїме, же хочеме, жебы ся нашы дітчыкы учїли свій родный, материньскій – русиньскій язык.**

Мр. Марек ГАЙ,

учїтель русиньского языка в ОШ у Радванї над Лабїрїєм

Достойный дарунок ...

(Закїнчїня з 1. стор.)

Найновша книга одбивать фактїчний розвой русиньского языка од 1992 року. З тым цїлєм, як уводить научный редактор П. Р. Магочї у Передслоуї, авторы вырїшили написати або переложити свої части до властных варїантів русиньского языка – до лемківского языка Русинїв Польска, русиньского языка Словеньска, підкарпатського языка Русинїв Україны або войводиньского языка Русинїв Югославїї. Але, як далє говорить П. Р. Магочї, екїстует іщі єден літературный варїант русиньского языка: автор частей о Мадярську створив про тоту книжку п'яту реґіоналну норму, яка може быти узнана за русиньскій літературный язык у тім штатї.

Книжку Русиньскій язык творить пять розділів. Першый подає основну інформацію з історїї і етнографїї вшыткых русиньских земель (автор Павел Роберт Магочї), опис діалектів з двох одлишних поглядїв (Януш Рїгер, Юрїй Ванько) і історїчний перегляд языкового вопросу (П. Р. Магочї). В далшых трєх розділах, з яких ся каждый ділит на шість частей подля реґіонів – Підкарпатська Русь (автор Ігор Керча), Пряшівська Русь (Василь Ябур і Анна Плішкова), Лемковина (Генрик Фонтанський), Мадярсько (Герґей Бенедек), Войводиня (Юліан Рамач), Америка (Александр Дуліченко) – є граматїчний опис екїстующїх русиньских літературных языків, соціолінґвістїчної функції русиньского языка в кандїм реґіонї (авторы : І. Керча, А. Плішкова, Олена Дуць-Файфер, Г. Бенедек, Михайло Фейса, П. Р. Магочї), а тьж выбір характерїстїчных текств з окремых функціональных сфер языка з каждого реґіону. Пяты розділ подає вычерпну бібліографїю, а шестый розділ творять карты Карпатської Руси з поглядю терїторїального, етнографїчного і діалектологїчного.

480-сторїнкову книжку поважуєме за велику, вызначну і унікатну роботу в славянськім свїті, під яку ся підписали і працовници Інштїтуту народностных штудїй і чуждїх языків Пряшівской універсїты, Одділїня русиньского языка і культуры Доц. ПгДр. Василь Ябур, к. н., і ПгДр. Анна Плішкова. Є выслідком многых засадных і часто драматїчных перемін культурных, сполоченьских, господарьских, політїчных. Їх важным участником все був і є язык. Авторы окремых томів серїї, в тім ціслі і русиньского, прагли на тлі тых перемін захопити статус своїх языків, представити їх сполоченську позицію, сїстемовы і функціоналы характерїстїкы. Як говорить С. Гаїда, тотя капїтална робота є адресована нелем філологам, але каждому, хто ся інтересує славянськыма языками, або хоче їх спознати і порозумїти. Тому припоможе і по 1998 році (по Меджїнароднім конгрєсі славїстїв у Краковї) зачата друга етапа меджїнародного выскунного проекту „Wspólczesne przemiały języków słowiańskich“ – сїнтетїчно-компаративный програм під назвов „Komparacja systemów i funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich“, в рамках котрой у 2003 р. уж вышов першый том під назвов „Komparacja współczesnych języków słowiańskich. Słownictwo/Nominacja.“ (Жаль, же до нєго ся не стїг загорнути русиньскій язык.)

З нашого поглядю, в сферї языка, дану роботу поважуєме заты за найбївшу і найвызначнїшу по кодїфікації, над якув колектів авторы робив од 2001 року. Позїтївны рецензїї тому, польских професорїв Марїана Юрковського і Веслава Вітковського, документують, же окремы части публікації были предложены на штандартній уровни, сповнюючи научны крїтерїї. Вірїме, же робота є нелем достойным дарунком ку 10. річнїці кодїфікації русиньского языка на Словеньску, але буде приносом про спознаваня окремых варїант русиньского языка, а в непослїднім рядї припоможе змїцнєваню достойности Русинїв як національной, так і языковой. Може ся стати і выходным пунктом к обновлїню работ над приправами сполочной нормы русиньского языка про вшыткы реґіоны. ПгДр. Анна ПЛІШКОВА

• Мр. Яна ЧЕРВЕНЯКОВА спестрила учебно-выховный процес у школі і властными дідактїчными помічниками.

Малокласны школы мають в третім тисячолїтї своє місце

Перша навчїва не давала надїї на оптїмізм

Вышній Орлик Свідницького окресу є селом з тіпїчными старостями посткомунїстїчных сел на выходї Словеньска. Недостаток фїнанції на розвиток, скоро ниякы можности работы, з того выпливаюча незаместнаность і одлив молодых з Орлика. Придала ся і грозда зануку школы, єдиногo станку культуры і який-токой надїї на утриманя молодой гєнерацияї в селї. Староста Михал Джупїн был скептїчний. З рока на рік ся фїнанції на ход школы знижують, реконштрукція ся жадає уж давно. Попробовав ословити еврофонды з проектом на реконштрукцію школы і школки у сумї 3 мільоны корун. На такы фонды ся як на послїдню захрану надїяло много школ, хто знать, ці якраз тотя в Орлику буде мати шастя. Надїї є мала... Захрана школы выходить з факту, же по довгорїчній стагнації настане мїрне звышованя чїсла школярїв, котре і в перспектївнім горизонтї буде наростати. Тотя была і основна подмінка при подаваню проекту – треба ґарантовати, же реконштруктована школа буде фунґовати найменше пять років.

По році...

Входжу до обекту школы на бережку над селом. Всягды незвычайне тихо, видить ся, ніхто ся ту не учїть. З дверей выходить молода сїмпатїчна жена:

– Подьте далє, школярї уж одышли, бо школьскій клуб іщі не фунґує, але скоро буде, – вітать ня панї учїтелька і заєдно новозволена дїректорка школы Мр. Яна Червенякова. Провадить ня на самый перед до класы, котру ціле літо властными силами і за помочї родичїв давали до порядку – натерали стары лавкы, стїлці, поробили дрібны оправы, на які выстачали властны здрої. Выслїдныи эффект потїшыв главно малых навшївникїв школы. Пестрыма фарбами понатераны лавкы, кутик на оддых із малыма заголовчїками, квіткы, вшелякой сорты дідактїчны помічникы, з котрых векушину панї учїтелька сама выробила. Входїме до другой мїстности – почїтачовой учебнї. Ту мають школярї напоєны на почїтач вшелякы тесты з математїкы, словеньского языка і других предметїв. Кажда дітина мать од того школьского року можність научити ся робити з почїтачом, што якраз про дітей з малых сел і соціално слабых родин мать велику цїну, бо дома такы можности не мають. Годины в школі ся так по 14 дітвакїв орлицькой школы змїнили із стереотїпной выуку на приємнїшу форму, споєну з гров, релаксачными моментами у

(Продовжїня на 4. стор.)

Чїсло русиньских класїв на Підкарпатю росте

До днешнєго дня сьме скїнчили підготовку і організацію 16 наших русиньских класїв. Вшыткы школы забезпечены учебными приналежностями і зачали од 1. септембра своєю роботу. Мали сьме проблеми із школами у Березнім, но, дякуючі панови Чепови вшытко стало на мїру. В другых школах у нас є все впорядку. Доднесь масме у слїдующїх мїстах і селах нашы школы, де ся учїть русиньскій язык: 1. Перечїн – 2. рік, 2. Мукачево – 2. рік, 3. Мукачево – 2. рік, 4. Лалово – 1. рік, 5. Тячево – 2. рік, 6. Поляна – 2. рік., 7. Строїно – 1. рік, 8. Голубинне – 1. рік, 9 – Воловець – 1. рік. Тоты класы фїнанує пан Джон Рїгетї і часточно пан Штефан Чєпа. Далє 11. Строїно – 4. рік, 12. Голубинне – 4. рік, 13. Мартїнка – 1. рік, 14. Терєсва – 1. рік, класы, які фїнанує пан Молдован. 15. М. Березній – 1. рік 16. В. Березній – 1. рік, які фїнанує пан Чєпа.

Як сьме пороховали, же і кедь є менше фїнансїв, нам залежьть на тім, абы чїм веце молодежи ся учїло в наших русиньских школах. Треба, абы окрем ученикїв по 20 – 30 молодых людеи были прихыленцями русиньской освітї. Окрем того, кедь родичї дали суглас на то, жебы ся їх діти вчїли по русиньскы, то ай они ся подля вшыткого рахують Русинами.

Учебникы сьме іщі не дістали, але розробили сьме план і програм на штирирічну выуку в наших школах. Програм, який зложыв Михаїл Алмашїй, был достаточнo добрый, зато теперь маме програм на каждый школьскій рік (1, 2, 3, 4). Він ся нам цалком подарив. Надїю ся, же ся нам іщі подарить отворити школы в Меджїгорю, Хустї, Раховї, Виноградовї, Ужгородї, всягды там, де маєме русиньскы організації.

Василь САРКАНИЧ,

председа свалаяского Общества підкарпатських Русинїв

Знамый церковный і научный діятель (КУ 60. НАРОДЕНИНАМ ПРОТ. ПРОФ. ТГДР. МІЛАНА ГЕРКА, К. Н.)

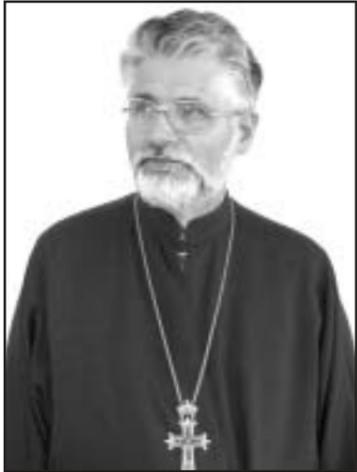
Недавно ославив визначний животный юбілей прот. проф. ТгДр. Мілан ГЕРКА, к. н. із Пряшова, котрый ся народив **6. януара 1945 в Ортугові**, Бардієвского окресу. Основну школу скінчив у Бардієві, середню у Пряшові, де абсолвовав і штудії на православній богословській факульті. В роках 1965 – 68 штудовав як аспірант на Ленінградській духовній академії, де здобув титул кандидата наук.

Потім зачав діяти як кантор Православного кафедрального храму св. Александра Невского у Пряшові, пізніше робив економа Уряду єпархіальної ради Православной церкви у Пряшові а еодночасно лектора Православной богословской факульты у Пряшові. В навчальнім році 1971 – 72 ся став одборным асістенентом Катедры білічных наук спомянутой факульты, в 1971 році був посвяченый за діакона а в 1972 році за священника. В тім самім році попри своїм педагогічним діяльстві був установлений за справцу Православной церкви у Завадці, окрес Спільська Нова Вєсь. За єго діяльства там був і посвяченый новий храм. М. Герка ту діє дондєсь.

В 1977 році юбілант був установлений до функції ведучого Катедры основного богословія і філософії, в 1978 році ся став доцентом, 1981 року – протоєреєм, 1982 року доктором теології а в 1983 професором Православной богословской факульты у Пряшові, причім од того року сучасно повніть задачі выплываючі з функції бібліотекаря факульты. Бере участь на многих домашніх і меджінародных екуменічных акціях, котры приправує главно Світова рада церквей, Конференція європейских

церквей і Екуменічна рада, як і містны православны церкви.

В роках 1992 – 1998 був членом Централного выбора Світовой рады церквей у Женеві а зась од 1978 до 1994 року повніть даны задачі декана Православной богословской факульты у Пряшові, коли окрем іншого в тяжкій ситуації успішно рішав вопросы звязаны зо

• Наш юбілюючий сполупрацівник, прот. проф. ТгДр. Мілан Герка, к. н., котрый мав приговор за православну церкву і на святочнім выголошіню кодифікації русиньского языка на Словенску 27. януара 1995 у Братіславі.

вступом єго факульты до Універзты П. И. Шафаріка у Кошицях і перестігованєм факульты зо старых до новых просторів. В роках 1994 – 2000 був час од часу членом академічного сенату факульты і універзты, спершу высше споминанной, пізніше Пряшівской універзты.

Од 1994 року повніть задачі канцеларя Уряду Метрополитной рады Православной церкви на Словенску. Робить тыж у сфері соціальной, є директором харітативного здружіння Філантропія, є гарантом штудійного одбору Соціална робота на ПБФ ПУ, як і членом Научных рад ПУ, ПБФ і ФФ ПУ, тыж членом Рады высочых школ, робочой группы Акредітационной комісії, сполурішительєм грантових проєктів і перекладательской комісії Словенской біблічной сполочности.

Публикує в церковній пресі, главно статі з области Старого Закона, церковной історії, культурной дідовизны нашого народа і соціальной роботы. Найзнамішыма єго роботами суть учебники зо Старого Закона. Пару років був редактором Православного календаря. В сучасности є таємником Священной Синоды Православной церкви в Чеських країнах і на Словенску.

З нагоды визначного животного юбілею М. Геркови дякують єго сполупрацівники за жертвоне і активне діяльство на благо православной церкви і єй віруючих і желають єму і єго близким до дальшого жывота Божого благословліня, много духовных і тілесных сил, здоровья, любов і покій. Най милостивый Господь Бог веде єго крокы ку спасіню єго, так і єго вірників.

На многая і благая літа!

(Заповідь св. Кіріла і Мефодія, ч. 1/2005)

Ку гратулантам свому сполупрацівникови ся припоюють і члены редакції Народных новинок і Русина.

• У нашій редакції на Духновічовім намістю ч. 1 у Пряшові 18. децембра 2004 было оцініня конкурзу про молодых авторів русиньской публицистики і поезії – Русалка. Зліва доправа: оцінены М. Качурова, М. Гай, А. Блыхова і М. Гомолєва, котрым фінанчны премії особно передавав председа пороты В. Ябур. Фотка: А. З.

Конкурз Русалка моїма очами

Як ся то вшытко зачало? В моім припаді єдно статєв, котра была опубликована в прилозі Народных новинок про діти і молодеж, яка ся зве Русалка. Під таков істов назвов приправила конкурз у публицистичній і літературній творчости русиньской молодежи заступкыня председы Сполку русиньской молодежи Словенська Алена Блыхова, котра і мою статью до нєй пригосило. Барз ем ся з того тішыла і виділа ем у тім можность дашто ся нового привчіти. З тим ем ішла до Пряшова.

Дакотры участници конкурзу 18. децембра 2004 року сьме ся стрітили в канцеларні шефредактора Народных новинок і Русина – Мгр. Александра Зозуляка, котрый був членом одборной пороты конкурзу выєдно з Доц. ПгДр. Василєм Ябуром, к. н. (председа пороты) з Одділіня русиньского языка і культуры Інштиту народностных штудій і чужих языків Пряшівской універзты, русиньским писателєм і методіком русиньского языка Методічно-педагогічного центра у Пряшові – Мгр. Стефаном Сухым, ведучов русиньского тіму Народностно-етнічного высшаня Словенского розгласу в Кошицях – Мгр. Феодосієв Латтовов і поетом ПгДр. Валерієм Купком, к. н. із Катедры русистікы і траслатології Філософичной факульты Пряшівской універзты. Зышли сьме ся ту на оцініня конкурзу, котрый був розділений на дві категорії: поезию і публицистику. Каждый член пороты потім говорив о пригосиленых до конкурзу роботах: што в них є добре, што плане і треба то зліпшыти. Тот розбор ся мі барз любив, хоць было чути і слова критікы. Но было знати, же порота знать, о чім говорить. По аналізі было мож ся запоїти до діскусії, шкода лем, же ту не пришли вшыткы участници конкурзу!

Потім была перерва, почас котрой ся порота ішла порадити, жебы розділила фінанчны премії в обидвох категориях. Также, як были розділены ціны? В категорії публицистики 3. місце было присуджене студентці Педагогічной факульты ПУ Марії Гомолєвій із Пискоровець, 2. місце учітелєви русиньского языка і культуры в Основній школі в Радвани над Лабірцєм і Гімназії у Меджілабірцях – Мгр. Марекви Гаєві а 1. місце здобыла студентка Філософичной факульты ПУ Алена Блыхова, обидвоє з Меджілаборець. А як фінанчны премії конкурзу Русалка были розділены за русиньску поезию? На 3. місці скінчила молода учітелька і абсолвентка штудій русиньского языка і культуры на Педагогічній факульті у Пряшові – Людміла Шпрохова з Кривога, 2. премієв была оцінена поезія студента Педагогічной факульты ПУ Петра Гайдоша з Нягова а вітязком ся стала высше уж споминана Марія Гомолєва. Была уділена і Премія Народных новинок і Русина, а то Наталії Рогачовій з Меджілаборець, абсолвентці штудій русиньского языка на ПУ. Порота присудила Ціну редакції за активну дописовательску роботу студентови Філософичной факульты, котрый тыж штудує русиньский язык і культуру на ПУ, хоць сам є Русом із Москвы – Михайлови Дроновови. Ціну сімпатії передав председа пороты, пан Ябур – мені.

Думам, же порота была справедлива а я особно ем барз потішена оцінінем і то ня іншпировало до дальшого дописованя до Народных новинок. Мушу вєце писати, бо лем так ся могу здокалати. То ся тыкать нас ушыткых, молодых дописователів, котры пишеме про радость своєю і читателів. Вірю, же оцініня про нас вшыткых буде импульсом до дальшой роботы і потвердженім того, же тота робота мать змысел! Также чекайте од мене далшы статі...

Моніка КАЧУРОВА,
штудетка 4. класы Гімназії у Меджілабірцях.

КАРПАТОРУСИНЬСКИЙ НАУЧНЫЙ ЦЕНТЕР У США

выголошує каждорічну

Премію Александра Духновіча за русиньску літературу од Штефана Чепы

Премія в сумі тисяч америцьких доларів буде дана за найліпшу книжку поезії ці прозы написану по русиньскы, котра была надрукована за послідній 5-річний період. Премія є фінанцована Штефаном Чепом із Торонта а дає ю Карпаторусиньский научный центр із америцькой Окалы.

Премія А. Духновіча помагать хоснованю русиньского языка у творах, котры приносять визначний вклад до русиньской літературы. Книжки красной літературы надрукованы в часі од 1999 до 2004 року мають право на премію в 2005 році. Авторам або выдавателю треба предложити 3 екземплари каждой книжки з коротков біографієв.

1. апріль 2005 буде подліднім днєм на засланя вшыткых матеріалів. Тоты треба послати на адресы:

2 екземплари – Prof. Elaine Rusinko, Department of Modern Languages and Linguistics, UMBC, Baltimore, MD 21250, USA (e-mail: rusinko@umbc.edu)

1 екземпларь – Doc. PhDr. Vasil' Choma, Olivova 13, 831 01 Bratislava, SR

ЮБІЛУЮЧІЙ ВИЗНАМНІЙ РУСИНІСТА

(Закінчіння з 1. стор.)

товав. Доднєсь мать за собов коло 600 научных выскумів із різних дисциплін – історії, картографії, бібліографії, языкознательства, етнополітики і т. д. Вшыткы ся занимають проблемами Централной Европы і України. Важным є і тот факт, же много єго работ по їх опубликованю такой выкликали серію одзывів і рецензій. Аналізы єго визначных научных работ суть доказом сполоченської важности проблемів, якими ся занимають. Также зато, кедь на зачатку сімдесятих років минулого стороча молодой выскумник выбрав собі за стратегічну тему своїх научных выскумів проблемы формованя русиньской національной свідомости, то выкликало (і выкликє!), зо зачатку в Америці а пізніше в Европі, чиселны, даколи діаметрально одлишны реакції, што указало і на тяжкость вирішіня того проблему і в будучности.

Русинство, законзервоване тоталітарными режімами, нигде не счезло. Підлігаюче заказу, розвивало ся подля законів внутрішній логікы; в новых історічных реаліях поступно дозрівало у лоні штатів-анексантів а в часі демократічных революцій на кінцю 80-ых років 20. ст. зась дало о собі знати на Україні, Словенску, в Польску, Мадярську і Румунську. А ту бы требало выужити скусеность ученого-русинисты П. Р. Магочія, єго фундаменталны работы, такы як „Формування національної свідомости: Підкарпатська Русь, 1848 – 1948“ (1978 р. по англійцкы, 1994 р. – по українцкы в Ужгороді); „Carpatho-Rusin Studies: An Annotated Bibliography“ (три томы: 1988, 1998, 2004); „Our People: Carpatho-Rusins and Their Descendants in North America“ (Наш народ, три выданя: 1984, 1985, 1994); Русины на Словенску: Історічний перегляд (1993 р. по англійцкы, 1994 р. – по русиньскы і словенцкы); єго мапу Посеління карпатських Ру-

синів (1996, 1998), котра фіксує вшыткы заселены пункты на історічных територіях Русинів.

Недавно академік Магочія зрелизовав ідею русиньской англоязычной енциклопедії під назвов „Encyclopedia of Rusyn History and Culture“ (Поз. ред.: перше выдана вышло в році 2002, сполузоставителєм є і проф. Иван Поп, Др. н., тепер є приготоване і друге, доповнене выдана, бо перше ся розышло). Унікатна робота великого формату мать 520 сторінок. Сконцентрованы ту інформації дають читателям можность (фактично, то скоро цілий научный світ!) глүбше познати історію, культуру і традиції карпатських Русинів, суть обективным жрідлом скуманя русиньской проблематики.

Наконець у 2002 році на Вашингтонській універзті вышов єго „Historical Atlas of East Central Europe“ (Історічний атлас Выходно-централной Европы), в котрім є 89 фарєбных мап, які подають історічний розвой в часі 7. – 20. ст. єдного зо регионів Европы, маючих нележку судьбу.

Треба спомянати і то, же П. Р. Магочія є редактором серії научных перекладів Класіци карпаторусиньской науки (од 1989 року вышло уж 11 томів). Він є тыж закладаючим членом Світового конгресу Русинів (1991 р.), член Світовой рады Русинів (од 1991 року дотеперь). Є тыж найпопулярнішым ученым у русиньскім світї.

На кінцю 80-ых і на зачатку 90-ых років минулого стороча ся Україна указала як несхопна вирішити русиньский вопрос. В кулоарах зїдеологізованой української академічной науки тот проблем був умело трансформованый до проблемы русиньского націоналізму і сепаратізму. Академік із Канады був представлений на Україні як ідеолог тзв. „політичного русинізму“, хоць ани дотеперь ниhto з українських этно-

логів і етнополітиків не зміг ся на вєце-менше ясне научне высвітліня того „терміну“.

Іншу путь собі выбрали центральноєвропейскы штаты, котры ся вымамили спід утиску тоталітарізму. Они узнали русиньску національность, узнали Русинів у своїх державах за самостатну народностну меншину. А то вирішало згармонізовало меджінародны односини тых штатів. То ся стало тыж красным потвердженім обективности научных результатов академіка Магочія о неминучости русиньского національного возрождіння, цертіфікатом єго високого професіоналізму в науці і єго принципіальности, способности позерати ся до будучности.

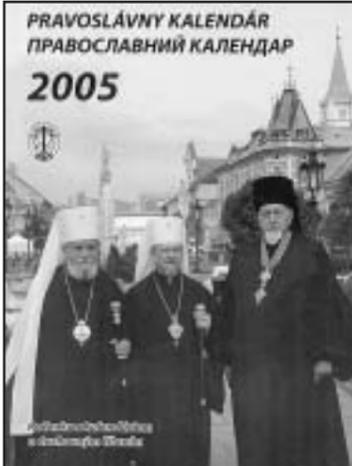
Україна зїстала єдинов меджі державами Централной Европы, де Русины жыють на своїх історічных територіях і суть неузнаны де юре. Хтось ся ту тримать старых догм, хтось опатерно ся снажить глядати выгоды з той ситуації... (Позн. ред.: може Русины на Україні будуть конечно узнаны за помочи продемократічного нового президента Виктора Ющенко, увидиме?) Як кебы не видів притім академіка Магочія і єго научну роботу з области русиністики, котра вытримала экзамены часу.

... Свого часу астронома Галілео Галілея силов примушовали, жебы ся зрік своїх научных выслідків. Він твердив, же Земля ся обертать навколо Сонця. Зарыты релігійници собі то не желали, виділи в єго результатах огрожіня своєї екзистенції. Но і што з того? Од постулатів ідеологів ход весміру не залежить! Ці ся Земля не обертать навколо Сонця?!

Валерій ПАДЯК, Ужгород

Ку гратулантам к 60. народенинам Павла Роберта Магочія з пожеланєм міцного здоровья, тырвального щастя і далшых успіхів у науці, главно русиністіці, придають ся члены колектіву редакції Народных новинок і Русина.

ЧИТАЙТЕ НОВИ ВИДАНА РУСИНЬСЬКІ АБО О РУСИНАХ

Традиційний ПРАВОСЛАВНИЙ КАЛЕНДАРЬ, кождорічна настольна публікація з календарієм і духовним читанєм вийшла, нажал, лем по словенськы, окрем календарія подля юліанського і грегоріанського календаря, котре вышло по словенськы і церьковнословянськы. Зоставитель: **Мґр. Михал Джуган**, Выдаватель: Метрополитна рада Православной церькви на Словенську, Пряшів 2004, 160 сторінок.

Интересным є КАЛЕНДАРЬ КРАЄЗНАВЧИХ ПАМЯТНЫХ ДАТ НА 2005 РІК, котрый вышов зась, нажал, по українськы, хочь нам бы было миліше го читати по русинськы. Но приносить богатый материал о особностях і визнамных подіях Русинів. Зоставители: **Т. І. Василев і Г. В. Бобонич**. Тоту публікацію в едіції Закарпатська обласна універзална научна бібліотека выпустило до світa Выдавательство В. Падыа, Ужгород 2004, 368 сторінок.

Далшый зборник русиньской поезії під назвов ПОСЛІДНІ СПІВАНКЫ выдав плодний поет, перекладатель поезії і публіциста з Ужгороду – **Іван Петровіч**. Также то є далша книжка єго русиньской поезії зо серії уж скоріше выданых: Діалектарій (1993), Наші співанкы (1996), Наші і ненаші співанкы (1999) і Бітангськы співанкы (2001). Споминачый зборник був выданы у друкарні ПП „Повч П. М.“, Ужгород 2004, 168 сторінок.

На кінці рока 2004 сьме в родині новых періодичных выдань привітали новый кварталник АРТОС, часопис недавно обновленого Общества св. Іоана Крестителя. Шефредактор: **о. Мілан Ясик**, языкова управа: Мґр. Марек Гай, графічна управа: о. Мартін Костлик. Статі у часописі на 34 сторінках сьуть писаны по русинськы: єдна часть азбуков, друга часть латініков. Передплатити собі го мож на адресі редакції: Гр. кат. фарь. уряд, 067 02 Чабины, передплатне на рік 120 Ск.

Так исто вышов интересный выбір із публікованої дідовізы благореченого єпископа-Русина П. П. Гойдіча, ЧСВВ, під назвов СЛОВО ЄПІСКОПА ГОЙДІЧА, зоставителєм котрого є **проф. РНДр. Іван Бірчак, ПгД**, а лекторами: вікарь про Русинів – о. Мґр. П. П. Галько і ведучій катедры історії і архівництва на ФФ ПУ – проф. ПгДр. Петер Шворц, ПгД. Публікація подає зобранны матеріалы главно по словенськы, але сьуть ту і корешпонденції єпископа по русинськы латініков.

ЄДНЫ ГУЮ, ДРУГЫ БУЮ? ...

(Закінчїня з 2. стор.)

Єм протів такого фарізейства, а то при шьткїй почилиности, же ся подарило заложити новинкы і пропаговати русиньску культуру! Протестую протів дегонестації русиньского слова, котре было узаконене в януарі перед десятима роками! Высловлюю свою велику неспокойность з тым, же штат непрямым способом підпорує ліквідацію азбуки, яка є тіпична про Русинів, а в роспорі з правами Русинів фінанцує такы выданя! Де ся поділи Русини, не є їх честь! Ці не знають, же выдavanja наполовину словенськоязычных новинок (дупліцита матеріалів з дакотрых словенських новинок) – то є зачаток ліквідації азбуки в русиньській пресі, як то ся стало, наприклад в церьковній літературі Русинів? На то не треба мати „Мґр“, жебы то порозуміти. Стратити тварь – за яку ціну? Кажеме воду, а пеме вино? Де є почилиность ку нашим предкам, ку Духновічови, Павловичови, Попрадрави, Кузмякови, ку русиньськым патріотам? То лем так мож їх роботу зашмарити через плечи? Маме на то право? Думаеме, же сьме вічны? Онедовго треба буде вмерати, а о меншу хвілю вставати, жебы сьме ішли на суд. Яке буде правосудя?

Красно співать наша краянка Маріка Гомбітова: „Жый і вхаб жыти“. Исто, каждый хоче жыти. Хоче жыти єдна родина, што має нянька і матір, діти... То є русинська родина. Не мож ани подумати о тім, жебы родина ся розбила на пару фалаточків. Грозить ей заник. Русинство, што ся поставило на ноги по 1989 році і зробило найкешє діло, кедь кодифіковало русиньський язык, жебы мала тепер ся росчинити на дрібны часточки? Не мать на то причину. Остерігайме ся того! Єдине, єгоїзм, мамона пінязей може вести ку такій реаліті. Тадь добрі знаме, же народ є з нами і підпорує русинськы, т. є. свої снагы. Пробуджує і здобываеть векшу самосвідомость. А жебы, „дякуючі“ єгоїзму пару людей, тот народ зажив скламания? То не мож допустити!

Но, повіджте, тым бы сьме дали за правду нашій паніці в ружовім кабатіку, яка ся зрєкла материньской бісіды.

Єм о тім пересвідчена, же тото не хочеме.

Писателька **Марія МАЛЬЦОВСКА**,
лауреатка Премії А. Духновіча за русиньску літературу

Дорогы передплатителі,

многы з Вас іщі не мають выриване передплатне за рік 2004, а дакотры ани за рік 2003. Зато вас просиме зробити так якнайскоріше, чім нам поможете компензовати економічны страты.

Сучасно припоминаме, які сьуть ціны передплатного на рік 2005:

Словенсько: **Народны новинкы – 250 Ск, Русин – 120 Ск,**

Сусідні штаты (Україна, Чесько, Польско, Мадярсько):

Народны новинкы – 600 Ск, Русин – 350 Ск,

Остатні штаты:

НН – 35 УСД поштов ІІ. класы, НН – 43 УСД поштов І. класы

Русин – 22 УСД поштов ІІ. класы, Русин – 26 УСД поштов І. класы.

Передплатителі зо Словенська можуть заплатити особно в редакції, приложеным поштовым шеком або прямо на учет ч. 1386912153/0200 у Вшеобецній уверовій банці.

Загранічны передплатителі можуть заплатити шеком забаленым в обалці на адресу:

Rusín a Ľudové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 080 01 Prešov, Slovakia,
або прямо з Вашого учту на наш учет ч. 1386912153/0200, де потрібно увести наслідовне:

Name, Address: Rusyn a Narodny novynky, Duchnovičovo nám. 1, 080 01 Prešov, Slovak Republic, Konto Nr. : 1386912153/0200 Všeobecná úverová banka, a. s., Mlynské nivy 1, 829 90, Bratislava, Slovak Republic, SWIFT: SUBASKBX

Telex: 93297, 93 347, over VÚB pobočka Prešov, Masarykova 13, 081 86

Details of payment.....

Дякуєме.

Петро Солей – наймолодшый автор одборной літературы

З нагоды 3. річнїці благоречїня єпископа Павла Петра Гойдіча і 1. річнїці благоречїня Василя Голка была выдана книжка „Liturgické predmety gréckokatolíkov na Slovensku“, котрой авторами сьуть **доц. Войтех Богач**, декан Грекокатолицькой богословской факулты Пряшівской універзїты, і 17-рішнїй **Петро Солей**, студент Гїмназїї у Меджілабірцях. При тїй нагоді ся одбыла в Грекокатолицькїм катедралнім храмі св. Іоанна Хрестителя в Пряшові святочна літургія, котру вів єпархіалный єпископ Монс. Ян Бабяк і ведно з ним кошіцькый екзарха Монс. Мілан Хавтур і празькый помічний єпископ Мнс. Євґен Кочіш. На службі Божїй взяли участь многы священници, представителі штатной справы і Пряшівской універзїты.

Петро Солей уж як 14-рішнїй выдк книжку „Prehľad slovenskej meny 1993 – 2001“ і енциклопедїю „Prehľad medailérskej tvorby kremnickej mincovne 1993 – 2002“, зарядїв ся так меджі наймолодшых авторів одборной літературы нелем на Словенську, але і на світї. О Петрови є знаме, же є добрым грекокатоликом, же ся голосить ку русиньській народности і ку выходній традиції своєї віры. Справця парохїї в Меджілабірцях о. Франтішек Крайняк ся высловив тыж барз добрі о Петрови Солейови – молодім вірникови єго парохїї, гордім Русинови, успішнім студентови, котрый на 2005 рік готує выдати далшу свою одборну публікацію.

ЮДр. Петро КРАЙНЯК,
Пряшів

Малокласны школы мають в третім тісячолїтї своє місце

(Закінчїня з 2. стор.)

выуці, котры позітивно впливають главно на тых живышых школярів, котрых позорность утримати цілых 45 минут єдной години є барз тяжке.

Выдобили собі і асистента

Мґр. Яна Червенякова ся в Орлику народила і з меншыма павзами ту жыє дондєсь, знать прїорїты, але і недостаткы села і потреби людей в нїм. Ё. Ведно зо старостом і цілым сільськым заступительством выналожили много сил, жебы школу в селі утримати, думаючи главно на перспективу села. Видить ся, же добра думка ся подарила і же споминаны 3 міліоны корун на реконструкцію школы мають схвалены. Окрем того пані учителька собі выдобила і асистента, котрым ся стала **Катарина Кулькова**. Єй задачок є комунікація з родичами, але є притома і на годинах, де помагать слабшым школярям порозуміти учебный материал, дозерать на дотримованя гіґієнічных навыків у школі, організує приход і одход зо школы, утримує дисциплїну в класі. Од того школьського року ся в Орлику зачав учіти і анґліцькый язык, што до того часу не было і што было єдно з прїчин, чом дакотры родичи давали свої діти до школы до Свідника. Од того школьського року ся ситуація обернула. До школы наступило троє першачіків, на другый рік ся рахує із звышнїм чїсла школярів на 16, за два роки на 21 дітей, за предпкладу, же Орличане дадут свої діти до своєї школы. Пані дїректорка про то зробити максимум, жебы родичів пересвідчила, же і малокласна школа на селі може дати своїм школярям принайменшїм такы можности выуку, як і хоцькотра містська школа на Словенську. **А кедьже Вышній Орлик є русиньське село, пані Яна Червенякова тримать у собі надїй, же і школа бы мала мати пуңц народностной школы, місце бы ту мав мати і материньскый язык, в припадї жытелів Орлика подля послїднєго списованя людей є то язык русиньскый, котрый бы збогатив орлицьку школу і о розмір плеканя народной свідомости, наворотаня ку народным традиціям, історії, фольклору. Вшытко але буде залежати од родичів, ці будуть охотны наворотити ся ку традиціям своїх предків і на них будувати выхову свого потомства.**

Сільська школа – станок культуры і перспектива у розвитку села

Видить ся, же орлицька школа набрала новый курс у розвитку, хоць тот новый курс ся чекав од політїкы Міністерства школства СР. Нащастя, сучасна влада нас не скламала ходем у тім, же хоць і збідачену, довела словенську сполочность до Европской унії, котра як ся вказує, може быти захранов валальських школ в годині дванадцятїй. Тоты школы предці не можуть заникнути, аргументуючі недостатком фінанцій. Доволю собі конштатовати, же якраз малы валальскы школы зо своєв домашнїв атмосферов (в Чеську ся обявуют школы родинного тіпу), індівідуальным прїступом учїтеля ку дітині, як і каждоденным контактом з родичами дітей у деншїм світї повнїм нервозности, стресу, будуть якраз про нову ґенерацію оазов спокою, релаксу і радости з науки, а не травмов і повинным злом.

Кветослава КОПОРОВА, фотка авторкы

Літературна бісїда в Меджілабірцях

Добров традиціїв ся стали літературны бісїды, котры про учеників основных і середнїх шкіл із навчанєм русиньского языка організує **Методічно-педагогічний центр у Пряшові**. Ай приправу таких акцій спроваджають тяжкосты із фінанчнїм і транспортным забезпечїнєм, все сьуть з выконаным ділом спокійны як організаторы, так ай тоты, про котрых сьуть адресованы, а то споминаны школярї.

21. януара 2005 року в Основній школі на улїці Корменьского в Меджілабірцях ся одбыло подобне мале свято – літературна бісїда з писателєм **Штефаном Сухым**. Із своїма учїтелями **Мґр. Николаєм Пачутом** і **Мґр. Іветов Мельничак**ов могли чути у поданю самого автора урывкы з єго найновшой поетичной творчости. Говорило ся немало о значїню родного материньского языка про духовность чоловіка, о тім, же новы европскы зьєднующї тренды тым самым дають простор ай про народны шпєціфікы, як, наприклад, ай про русиньску.

Мімошкольскы методы розвиваня способностей і одношіня к русиньській культурі треба і надале розвивати подобныма ефектївными способами, кедь в рамках выховного процесу ся школярї не стають лем прїимателями, але ай активными продуцентами слова, музыкы і того вшыткого, што формує їх обчаньску і націоналу усвідомленость.

А лабірськы школярї то все знають потвердити.

-АП-

НАРОДНІ НОВИНКИ

Выдавать Русин і Народны новинкы з фінанчнов помочов Міністерства культуры СР. Шефредактор: **Александр ЗОЗУЛЯК**, заступкыня шефредактора: **Анна ПЛІШКОВА**, редакторкы: **Кветослава КОПОРОВА**, **Марія МАЛЬЦОВСКА**. Adresa: Rusín a Ľudové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR. Тел.: 051/77 25 629, факс: 77 33 201. Передплатне на рік 250,- Ск, до сусіднїх штатів – 600,- Ск, до заґраніча поштов ІІ. кл. 35 УСД, поштов І. кл. 43 УСД, заплатити мож і в редакції. Выроба: ДАТАПРЕСС у Пряшові. Регїстрацне ч. МК SR 417/91, МІС 49 438. Опублікованы погляды дописователів не мусять быти згодны з поглядами редакції. Адреса новинок на інтернеті – <http://narodny-novynky.presov.sk>, E-mail: [rusyn@nexta.sk](mailto:rusun@nexta.sk)

Rusín a Ľudové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
PLZ
VsRP - 664/2003

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2